

ТРИКОЗ І.В.,

*директорка Бізнес-коледжу для практиків,
магістрантка спеціальності «Соціальна робота»
Національного університету «Запорізька політехніка»;*

БАЛУХТІНА О.М.,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри «Соціальна робота»
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ПРОЦЕДУРА СТВОРЕННЯ ПРИЙОМНОЇ РОДИНИ В УКРАЇНІ

Сімейний кодекс України (Розділ IV, Глава 18-20²) [3] та Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13.01.2005 р. встановлюють форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а саме: усиновлення; встановлення опіки чи піклування (переважно для кровних родичів); патронатна сім'я; прийомна сім'я (1-4 дитини); дитячий будинок сімейного типу (5-10 дітей, у т.ч. власних дітей); соціальні установи (інтернати, дитячі будинки, притулки тощо). Вищезазначені документи та «Положення про прийомну сім'ю», затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 565 [2], визначають порядок створення прийомної родини.

С. Вітько, Ю. Дойнова та Л. Зенцова зазначають, що правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, визначаються вищезазначеним Законом та є складовою законодавства про охорону дитинства [1, с. 2]. Актуальність теми, що досліджується полягає у тому, що однією із пріоритетних та нескладних форм швидкого влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування є прийомна родина. Мета дослідження – визначення усіх етапів процедури створення прийомної сім'ї в Україні. Методи дослідження, які використовувались: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація.

Близько 10 років тому в Україні дуже активно почала впроваджуватись у практику така форма догляду за дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, як прийомна родина. Прийомна сім'я, за Сімейним кодексом України – це сім'я, яка добровільно

взяла на виховання і спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [3]. Метою створення прийомних сімей є забезпечення належних умов для проживання, виховання та розвитку сімейному оточенні дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Особи, які створили прийомну сім'ю, отримують статус прийомних батьків, а діти, яких взяли на спільне проживання та виховання – прийомних дітей. Прийомні батьки є законними представниками, діють в інтересах прийомних дітей без спеціальних на те повноважень і несуть обов'язки з виховання та розвитку дітей, передбачені статтею 150 Сімейного кодексу України.

Основними передумовами щодо створення прийомної родини є такі показники як вік, дохід та умови проживання:

- 1) вік – на час досягнення обома прийомними батьками пенсійного віку всі прийомні діти повинні досягти повноліття;
- 2) дохід на одну особу повинен бути вище прожиткового мінімуму;
- 3) житлова площа – майбутні прийомні батьки повинні мати власну житлову площу із відповідними санітарно-гігієнічними та побутовими умовами для належного проживання, виховання та розвитку дитини.

Створення прийомної родини є дуже складним для прийняття та відповідальним рішенням для подружжя або окремої особи. У багатьох випадках, процес прийняття остаточного зваженого рішення щодо створення прийомної родини може зайняти набагато більше часу, ніж увесь процес її створення, починаючи із написання заяви, збору пакету необхідних документів, закінчуючи супроводом новоствореної прийомної сім'ї Службою у справах дітей.

Для того, щоб стати прийомними батьками, матір'ю або батьком, необхідно пройти нескладну процедуру, яка може зайняти орієнтовно від 6 місяців до 1,5 року. У поодиноких випадках, якщо рішення щодо створення прийомної родини тверде та остаточне, час на створення прийомної сім'ї може зайняти до 3 місяців. Це дуже добре для дитини або дітей, у випадку, коли родина має намір піклуватися більш ніж однією прийомною дитиною.

За результатами дослідженого матеріалу повну процедуру створення прийомної родини в Україні можна узагальнити у таблицю 1.

Таблиця 1

Процедура створення прийомної родини в Україні [2; 3; 4; 5]

№	Етапи та кроки	Час
	Підготовчий етап – прийняття рішення щодо створення прийомної родини	

V ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі»

1	Прийняття остаточного зваженого рішення щодо створення прийомної родини подружжям або окремою особою. Моральна підготовка членів сім'ї до появи нової людини у їх житті. Удосконалення власного житла та створення сприятливих умов для прийомної дитини.	1-10 років
Перший етап – включення потенційних прийомних батьків у Банк даних про сім'ї потенційних усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів		
2	Звернутися до Служби у справах дітей або Центру соціальних служб за місцем проживання, отримати консультацію, щодо умов створення прийомної родини. Написати заяву про бажання створити прийомну сім'ю до міськвиконкому за місцем проживання.	1 день
3	Зібрати та подати наступний пакет документів до органу, який утворює прийомну сім'ю. - заяву від кандидатів у прийомні батьки про створення прийомної сім'ї із зазначенням інформації про наявність чи відсутність кредитних зобов'язань; - копії паспортів кандидатів у прийомні батьки; - довідку про склад сім'ї (форма №3); - копію свідоцтва про шлюб (для подружжя); - довідку про стан здоров'я кожного з кандидатів у прийомні батьки та членів сім'ї, які проживають разом із ними; - довідку про відсутність хронічних захворювань, обстеження нарколога, невролога, психіатра для заявників та осіб, які проживають разом із ними, - довідку про доходи потенційної прийомної сім'ї за останні шість місяців або довідку про подану декларацію про майновий стан і доходи; - довідку про наявність/відсутність виконавчого провадження щодо боргових зобов'язань; - копію документів на право власності житла кандидатів у прийомні батьки; - довідку про наявність або відсутність судимості для кожного заявника та членів сім'ї, які проживають з ними на спільній житловій площі; - довідку про проходження навчання кандидатів у прийомні батьки та рекомендацію Центру соціальних	1-2 місяці

V ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі»

	служб щодо включення їх до Банку даних (після проходження навчання); - нотаріально завірену письмову згоду всіх повнолітніх членів сім'ї, які проживають разом із кандидатами у прийомні батьки на створення прийомної сім'ї. Строк дії вищезазначених документів становить 12 місяців з дня їх видачі. Якщо за цей рік дитину не знайшли, то більшу частину документів необхідно оновлювати.	
4	Пройти обстеження житлово-побутових умов. Центр соціальних служб спільно зі Службою у справах дітей обстежують умови проживання подружжя або самотньої особи, що бажають створити прийомну сім'ю, за результатами складається «Акт обстеження житлово-побутових умов».	1-2 тижні
5	Отримати у Центрі соціальних служб направлення на проходження спеціального навчання для кандидатів у прийомні батьки.	1-2 тижні
6	Пройти навчання (курс 72 години) в Обласному Центрі соціальних служб за місцем проживання. Після проходження курсу отримати довідку про його проходження та рекомендацію Центру соціальних служб щодо включення осіб як кандидатів у Єдиний банк даних.	3 дні
7	Отримати у Службі у справах дітей за місцем проживання «Висновок про можливість створення прийомної сім'ї» та відповідність її інтересам дитини.	2-3 тижні
8	Стати на облік прийомних батьків у Службі у справах дітей за місцем проживання (реєстрації). Служба у справах дітей вносить відомості про прийомних осіб до Банку даних.	1-2 тижні
Другий етап – пошук дитини (найдовший етап)		
9	Отримати доступ до інформації про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Дітей можна брати на виховання з державних установ для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: з дитячих будинків, будинків дитини, шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, притулків для неповнолітніх, центрів соціально-психологічної реабілітації.	до 1 року

V ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі»

10	Отримати направлення на знайомство і встановлення та налагодження контакту з дитиною.	1-3 тижні
11	Познайомитися з дітьми, налагодити контакт, ознайомитися із інформацією про стан здоров'я, фізичний та розумовий розвиток дітей, яких бажають взяти на виховання та спільне проживання.	до 1 року
Третій етап – отримання рішення про створення прийомної сім'ї		
12	Подати заяву до районної державної адміністрації або у виконавчий орган міської ради про надання статусу прийомної сім'ї та передачу на спільне проживання й виховання дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування. Голова районної державної адміністрації чи виконкому міської ради приймає «Розпорядження про створення прийомної сім'ї та передачу дитини на виховання та спільне проживання».	1-4 тижні
13	Влаштувати дітей до прийомної сім'ї. Сумісно із представником Служби у справах дітей за місцем проживання та органом опіки і піклування, забрати дитину із державної установи додому та отримати на неї наступний пакет документів: - рішення органу опіки і піклування про направлення дитини у прийомну сім'ю; - свідоцтво про народження дитини; - висновок про стан здоров'я, фізичний та розумовий розвиток дитини; - документ про освіту; висновок про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, що надається інклюзивно-ресурсним центром (за наявності); - рішення органу опіки і піклування за місцем походження дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, про встановлення відповідного статусу такої дитини та документи, на підставі яких ухвалено таке рішення (документи про батьків або осіб, що їх заміняють: копія свідоцтва про смерть, вирок або рішення суду, довідка про хворобу, розшук батьків та інші документи, що підтверджують відсутність батьків або неможливість виховання ними своїх дітей тощо; опис належного дитині майна, у тому числі житла, та відомості про осіб, які відповідають за його збереження);	1-2 тижні

	- довідка про наявність та місцезнаходження братів і сестер чи інших близьких родичів дитини; - пенсійне посвідчення на дітей, які одержують пенсію, копія ухвали суду про стягнення аліментів. Суми коштів, що належать прийомним дітям такі, як пенсія, аліменти, інші види державної допомоги, зберігаються за прийомними дітьми та переходять у розпорядження прийомних батьків і витрачаються ними на утримання прийомних дітей. Органи опіки та піклування забезпечують збереження житла та майна прийомних дітей за місцем його знаходження і здійснюють контроль за його використанням.	
14	Підписати договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї на виховання та спільне проживання. На підставі розпорядження про створення прийомної сім'ї між прийомними батьками та органом, який прийняв рішення про її створення, укладається «Договір про влаштування дітей на виховання та спільне проживання у прийомній сім'ї». Контроль за виконанням договору, за умовами проживання, виховання прийомних дітей здійснюють місцеві служби у справах дітей і органи опіки та піклування районних, держадміністрацій, виконавчих комітетів міських рад.	1-2 тижні
15	Отримати послуги соціального супроводу від Служби у справах дітей за місцем проживання (реєстрації) прийомної родини. Раз на рік служба у справах дітей за місцем проживання сім'ї готує звіт про стан виховання, утримання і розвитку дітей у прийомній сім'ї на основі інформації, що надається соціальним працівником, який здійснює соціальне супроводження родини, вихователем дошкільного навчального закладу або класним керівником загальноосвітнього навчального закладу, де навчається дитина, дільничним лікарем-педіатром, дільничним інспектором місцевого відділку поліції (за ситуацією). Прийомні батьки обов'язково ознайомлюються зі складеним звітом, який затверджується начальником відповідної служби у справах дітей.	постійно

Також необхідно зазначити, що термін функціонування прийомної сім'ї визначається:

1. Досягненням повноліття (18 років) прийомної дитини або до закінчення нею відповідних навчальних закладів. Потім вона вибуває з прийомної сім'ї. Закінчується супровід Службою у справах дітей прийомної родини та фінансове забезпечення прийомної дитини. Але, якщо прийомні батьки та дитина вирішують залишитися сім'єю, відносини між ними продовжуються.

2. Досягнення обома прийомними батьками пенсійного віку. В окремих випадках прийомна сім'я може функціонувати ще 5 років для того, щоб усі прийомні діти досягли повноліття.

Підсумовуючи викладений матеріал, можна зробити висновок про те, що існує чіткий механізм створення прийомної сім'ї.

Окрім того, особливістю прийомної сім'ї як альтернативної форми сімейного влаштування дітей, що залишилися без батьківського піклування є те, що:

- дозволяє вирішувати питання тимчасового влаштування долі дитини, батьки якої за деяких обставин (хвороба, засудження тощо) певний проміжок часу не можуть займатися вихованням;

- кандидати у прийомні батьки обов'язково проходять спеціальний курс підготовки, навчання, яке організоване регіональними центрами соціальних служб із залученням спеціалістів з питань психології, педагогіки, медицини тощо, за програмою, затвердженою Міністерством соціальної політики;

- кандидатури потенційних прийомних батьків та кандидатури дітей, які передаються на виховання, погоджуються з органами опіки та піклування;

- дитина, яка виховується в прийомній сім'ї, не позбавляється статусу дитини-сироти і за нею залишаються всі пільги, передбачені законодавством;

- утримання прийомної дитини у сім'ї фінансується державою;

- прийомні батьки у вирішенні проблем прийомної дитини співпрацюють із соціальним працівником, який здійснює соціальний супровід прийомної сім'ї;

- можливість усиновлення цієї дитини прийомними батьками або іншими кандидатами.

Отже, прийомна сім'я – це шанс кожної дитини, яка залишилась без батьківського піклування, на щасливе дитинство та успішне майбутнє.

Список використаних джерел

1. Вітько С., Дойнова Ю., Зенцова Л. Посібник для дітей-сиріт, прийомних, опікунських родин, дитячих будинків сімейного типу та усиновлювачів. Запоріжжя : БФ «Щаслива дитина», 2017. 47 с.
2. Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України №565 від 26.04.2002 р. URL: <https://ips.ligazakon.net>.
3. Сімейний кодекс України (редакція від 01.01.2024р. із змінами та науково-практичними коментарями). URL: <https://vkd.kiev.ua/zakony/simeinyi-kodeks-ukrainy/stattia-256-2-priyomni-batky/>.
4. Скрипник Д. Прийомні батьки: як можна ними стати. *Дзеркало тижня* за 23.03.2024. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/priyomni-batki-jak-mozhna-nimi-stati.html>.
5. Як створити прийомну сім'ю: вимоги до прийомних батьків, – роз'яснення Служби у справах дітей Дрогобицької міської ради. *Портал: Дрогобицька міська рада*. URL: <https://drohobych-rada.gov.ua/anons-29-travnja-vidbudetsya-zasidannya-pogodzhuvalnoyi-rady-2-2-2/>.